

S Nemanjom Radusinovićem

Kad se na jednom mestu nađu i veština i originalnost

Koliko ste često sebi postavili pitanje „zašto bi ovo bila umetnost?“ stojeći pred nekim čudnim, uznemirujućim arhitektonskim delima na koja nailazite bilo da ste na putovanju po tlu zemljama, bilo da ste u sopstvenoj, gde vas, recimo, neki slučajni znanac pozove u svoj dom-umetničko-delo? Nije potrebno napominjati da je među nama vazda bilo više zanatlija nego umetnika, jer naša potreba za onim što je uobičajeno i očekivano daleko premašuje našu sposobnost da apsorbuemo originalne, ali često duboko uznemirujuće doživljaje

je koje nam pružaju, *en generale*, sva umetnička dela. Potrebu da se prodre u nepoznato, da se ostvari nešto originalno, oseća verovatno, tu i tamo, svako od nas. U tim granicama, svi se možemo smatrati potencijalnim Mikelandelim, Dostojevskim, Gaudijima... Međutim, ono po čemu se izdvaja pravi umetnik nije toliko želja da traži koliko ona tajanstvena sposobnost da nađe, sposobnost koju zovemo talentom. Opet, sve što možemo reći o daru ili talentu jeste da ga ne treba brkati s veštinom, jer veština je ono što je potrebno zanatliji i podrazumeva natprosečnu spretnost prilikom obavljanja nekoga što svako može da uradi. Veština je po tome merljiva, a stvaralački talenat, po svemu sudeći, ukoliko se vodimo istorijom civilizacije, potpuno je nemoguće prekazati jer neki umetnici dostižu svoj stvaralački vrhunac na početku karijere, da bi posle malo odzliuli u „opetovanje“, dok drugi posle sporog početka stvaraju izvanredna originalna dela u srednjim godinama, a i kasnije.

Ovo sve napisah iz razloga što me je jedan habit, kako bi rekli arhitekte, odnosno jedan stan, kako bi kazali ostali smrtnici, nagno da upoznam nje-

govog vlasnika. Jer ta „gajba“ nija makar kakva! A ne! U pitanju je pravo malo umetničko delo od pedeset šest metara kvadratnih, koje je svoj „sertifikat overilo“ na nedavno završenom Salonu arhitekture u Novom Sadu. Njegov tvorac i vlasnik jeste ništa manje zanimljivi mr Nemanja Radusinović, smatra se i ove godine ovačeno priznanjem za najbolje izvedeni enterijer godine. Kažem „i ove godine“ zato što je mladani Nemanja za svoja trideset tri leta stekao i „Borbinu“ nagradu za arhitekturu, potom onu Kluba mladih arhitekata, „Zlatnu formu“ Društva primenjenih umetnika i dizajnera 2004. godine za Pančevačku zgradu DDOR-a (u čijem jednom od departmana, „Vestansu“, i radi).

Elem, Nemanja je u smislu veština „odradio“ i više nego li mu je bilo potrebno za prosečnog arhitekta. Završivši arhitekturu pod mentorskom palicom profesora Marušića, s dva izvedena dela (zgrade na Grbavici) u svojim mladim profesionalnim začecima zaputio se Radusinović hiperinflatorne '94. godine put „proletke Amerike“ na usavršavanje na „Ball State University“ u Indijani, gde će ubrzo postati asistentom na istraživaju modularnih mera individualnih stambenih jedinica. Ispostaviće se da će Amerika za Radusinovića biti sve samo ne „proletka“, kano u pečalbarskoj pesmi, jer će Nemanja sa zvanjem magistra u svom „kuferu“ vrlo brzo preleteti nekoliko stotina kilometara da bi se našao

u meki hipermoderne kulture i njenih tokova – Njujorku, u studiju „Schwarz Architects“, gde će raditi uz arhitekta Roberta Venturija na projektovanju objekta reklamne agencije „Deutsch“, zoro-urta u San Dijegu, spomenika Martinu Luteru Kingu u Vašingtonu, Menhetn feribot terminala... Usledice poziv iz diljem sveta prestižnog biroa „Arquitectonica Internacional“, te će se Nemanja naći na Majami Biču sa svojom suprugom Luisom i početi da radi na projektima kao što je „Planaeta Holivud“ u Las Vegasu, hotelima u Parizu i Hongkongu, zgradi Evropske investicione banke u Luksemburgu, fudbalskom stadionu u Barseloni...

Kad je „vidija sve što je oko moglo podnijeti, a misao zapamtiti“, Radusinović se odlučio da se „vrne dom“ i sublimira svoja znanja i prezentuje ih zaljubljenicima u objekte u prostoru. Tako su nastala idejna rešenja za konak manastira Staro Hopovo, rekonstrukcije stepeništa za manastir Grgeteg, popularni klub „Jelisavetin bastion“... Sudeći po delima koja su iza njega, Nemanja Radusinović je tradiciju upotrebe kao zajednički teren na kome su se susrele njegova veština i originalnost.

Za leta koliko ima, to je potaman. Za sredinu kojoj ih je podario – često krajnje nezainteresovanu za sve što prevlazili kategoriju „dnevno“ – čak i previše.

Teodora Z. Janković
Foto: M. Jović

„Kempinski“ ili „Hilton“

– Može lanac hotela „Kempinski“. Jer svi ti „ricovi“, „hiltoni“, „hajati“, „seratoni“ u Americi su prosek-proseka u lestvici hotelijerstva. Lanci hotela „Interkontinental“ i dalje drže nivo koji se na tom delu polutara smatra iznad prosečnog, ali „hiltoni“ prosečan Amerikanac ne drži za nešto naročito.

Arata Isozaki ili Cezar Peli

– Arata Isozaki i njegova dela u kojima preovladuju čiste forme. U pitanju je moderna arhitektura, svedena, minimalistička, sa smisdom da se uz minimalno korišćenje elemenata dobije i dočara željena atmosfera.

Tadeo Ando ili Vilijam van Alen

– Tadeo Ando. Čuveni arhitekta Frenk Lojd Rajt u svojim arhitektonskim zdanjima i delima koristio je elemente japanske kulture i arhitekture, zastupljene pogotovu u Rajtovim enterijerima.

Art deko ili bauhaus

– Bauhaus, jer su oni druga škola koja započinje svoj rad nadovezujući se na ruske konstruktiviste, koje vrlo cenim. Ruski konstruktivisti su bili začetnici moderne arhitekture, iako o njima nema mnogo informacija. Projekti koje su oni radili na samom početku prošloga veka prosto su neverovatni, poput Tatjinove spirale ili pak Gornice za Lenjina, Maljevičevog slikarstva ili pak slikarstva potonjeg predavača na bauhausu Vasilija Kandinskog... Većina projekata koje su oni pravili, nažalost, nije izvedena, kad bi se i danas pravili – bili bi hipermoderni. Po mom mišljenju, to je iskoristio Le Korbizije, i s takvim fantastičnim fundusom ideja utemeljio taj internacionalni pokret čiste svedene forme s akcentom na proporciji. Zlatni presek odnosa stranica, odnosa veličina.

Karagi hol tauer ili Krajslerova zgrada

– Krajslerova zgrada u Njujorku, koja je primer početka ere industrijalizacije. Iako klasična u svojoj obradi, ona je fantastična! Svi ti elementi koji su utkani u nju, a koji impliciraju ka začinjanju ideje o industrijalizaciji i u arhitekturi – orlovi koji predstavljaju lule za odvod vode, a koji su, zapravo, delovi s hladnjaka Krajslerovog automobila, ili pak čitava kupola zgrade, odnosno njen vrh koji je sačinjen u metalu, što je eksplicitna asocijacija na čelik i automobilsku industriju.

P r t r e t

Arhitektura

– Sigurno da su moje prve spoznaje o ma čemu što bi jednog dana trebalo da mi bude profesijom u godinama detinjstva bile upravo vezane za očev poziv, tj. za arhitekturu. Odmalena sam pomagao oca u onim stvarima koje sam mogao kao mali da činim: od pranja rapidografa do sečenja papira... Mene je sve to fasciniralo, pored crtanja i slikanja, koji su mi bili moje druge ljubavi. Sećam se da sam još u nekom šestom razredu napravio prvi projekat (smeh)... Moj tata još uvek čuva to, naslovljeno „Mlika zgrada sa sedam spratova“. Fasciniralo me je to da na papiru određuju ko, gde i kako živi, da na tom planu mogu da dam smericu nečijeg života... Negde već pred kraj osnovne škole, znao sam da želim biti arhitekta, tako da je neki logičan sled bio da upišem građevinsku školu, smer visokogrednja, koji i završavam i konkurisem na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu, 1990. godine. Moj mentor i profesor bio je izuzetni arhitekta Darko Marušić. Tek kasnije saznajem da se beogradska škola za arhitekturu kotira kao četnaesta u Evropi, što je, normalno, podrazumevalo da i prijemi ispit bude vrlo zahtevan, jer smo tada polagali slobodno ručno crtanje, matematiku, test opšte kulture... Ja sam s oćem radio pre odlaska u Ameriku dva idejna projekta koja su izvedena – zgrade na čuškoj ulici Braće Ribnikar, te zgrade na čuškoj ulici Miše Dimitrijevića i Braće Ribnikar.

Preparacije

– Krenuo sam da konkurisem po američkim univerzitetima za posleposrednjske studije pre nego li sam diplomirao, jer je jedini način da tamo odem bio da mi oni plate sve. Ali, ako je za utučen, meni je prosek bio osam i nisam imao predrasudu ili osećaju kaloku malodušnost a propo toga. I tako, uđem ja u tu proceduru polaganja TOFL-a, te GRE testova, pravljenja portfolija, prevodjenja predmeta i školskih programa i tako konkurisem na šest univerziteta i na svima budem primljen, a to je bilo one teške godine hiperinflacije, tako da je, samim tim, to za mene značilo i novu nadu i nov pogled na svet.

Fantazija!

– Prihvatam se poslediplomskih studija u jednom malom mestu u državi Indijani, u Mansiju, centru staklarske industrije, ko-

ju su vodila izvesna braća Bol. Po njima univerzitet koji sam odlučio da poahadam i dobija ime. Ono što je meni pri odabiru bilo bitno, pored ekonomskog faktora, bila je i činjenica da njihov „College of Architecture Planning“ ima značajan status u Americi. Bila mi je, dakle, plaćena školovina i imao sam mogućnost da radim kao asistent kod profesora Tonija Kostela. Naš program je bio sjajan jer su nam, među ostalim, kao gostujući profesori predavali, recimo, Raž Bar Kumar, koji je bio predsednik Američke asocijacije arhitekata u Vašingtonu. Naš projekat je bio Informacioni centar Bele kuće, te smo bili pozvani u Vašington i Belu kuću, i to je bilo jako zanimljivo. Nažalost, to se dešavalo u vreme dotu je bombardovanje u nas trajalo, tako da nisam imao preteranu želju da u hodnicima Bele kuće susretneš Bila Klintonu (smeh)... U grupi nas je bilo devedeseto raznoraznih – iz Turske, Nemačke, par iz Argentine, dvoje Amerikanaca i nas dvoje Srba. Magistrirao sam na tezi analize arhitektonskih elemenata koji upotrebljeni u arhitekturi dočaravaju osećaj kapije, odnosno prolaska kroz nešto. Primera radi, odgovarao sam, među ostalim, na pitanje zašto je Trijumfalna kapija kapija, da li se kroz kapiju mora proći da bi ona bila kapijom, ili ne i sl. Takođe, upisao sam i slikarstvo, poslediplomski program, te fotografiju na „College of Fine Arts“, a tu su uslovi viševan američkog obrazovnog sistema genijalni. Uslovi su fantastični i svi vam se pruža. Nas troje poslediplomaca dobilo je svoj ateljee, svoj štufelaj, tamnu komoru, prostoriju za razvijanje filmova, pravljenje i sušenje fotografija, sve moguće hemikalije... Mislim, fantazijal!

Projektni studiji

– Još dok sam pisao magistrarsku tezu, zaposlio sam se u arhitektonskom studiju „Svarc“, gde smo radili na projektu Menhetn feribot terminala u Njujorku. Ovak studio je radio i sa radivao na projektima s izuzetno poznatim Robertom Venturijem, s kojim sam imao zadovoljstvo i čast upoznati se. To su te stvari o kojima sam uočio, recimo, pri osnovnom studijskom

obrazovanju u Beogradu, i nisam ni pomišljao da ću te ljude o kojima sam učio imati priliku da upoznam i radim s njima. U tom projektnom birou bilo nas je petnaestak zaposlenih, od kojih je nas dvanaestoro bilo arhitekata. Kod Amerikanaca svi rade sve! Ja sam kao magistar radio i poslove tehničkog crtača i projektovanje. I mislim da je to dobar princip – morati znati sve raditi u struci. Potom su me pozvali iz Majamija, iz još čuvenije firme „Arhitektonika“, o kojoj sam, opet, učio u Beogradu na časovima savremene arhitekture. Glavni arhitekta i vlasnik pokrovlom je Peruanac Bernardo Fortbreača, iz veoma imućne familije, koji ima biro „Arhitektonike“ u Barseloni, Parizu, Hongkongu, Limi, San Francisku, Njujorku... Suprua i ja smo živeli na Majami Biču u zakonom zaštićenju četvrti, gradenoj u art deko stilu, gde su vam komšije, recimo, Versačce, Bos...

Sitnice

– Kad sam ostvario lični kontakt s Fortbreačom, počeo sam raditi na projektu konferencijskog centra u Hjustonu, potom hotel „Veston“ na Tajms skveru, punu stambenih zgrada po mnogim gradovima... Ali jedan od najfascinantnijih projekata koji smo kolega i ja dobili da radimo bio je projekat hotela u Hongkongu za korporaciju „Dizni“. Trebalo je raditi hotelu u art deko stilu s kapacitetom od 600 soba. A priča za naše uslove svemirski – ne postoji plac još uvek, već je kupljeno parče mora, zaliva, i dok nas dvojica radimo, oni zasipaju more. Međutim, zemlja se sleže trideset centimetara godišnje, prvih pet godina, tako da se sve projektuje, bukvajno, kao čamac – nema temelja, nego je sve kontraploča koja tone zajedno sa zemljom. Kanalizacija i instalacije smo zglobovo povezali, odnosno spuštale su se kako se zemlja slegala. Ali, kad smo mi bili devedeset odst gotovi, pojavljuje se za nas problem, a to je Kinzeze obavezna stavka u projektu – feng šui filozofija. Elem, feng šui majstor nam je rekao da hotel nije okrenut na dobru stranu sveta jer s te strane ulaze zle sile. Tako da smo kompletan hotel morali da zarotiramo. S obzirom na to da za rotaciju nije bilo mesta, gotovo

čitav projekat smo morali nanovo da radimo. O „sitnicama“ tipa da hotel nema četvrti sprat jer je u Kini to vrlo loš broj – da i ne govorimo.

Metro

– Moja supruga Luisa, s kojom imam sina Mihajla, Kolumbija je. Upoznali smo se u Njujorku u voznu, metrou. Ona voli da priča tu priču jer misli da je ja uvek iskrivim (smeh)... Ja kao puno sam crtao u Njujorku, jer je to moja ljubav odmalena. Uglavnom, vraćao sam se s drugarom s proslave 4. jula, Dana nezavisnosti, metroom, i ja sam video Luisu kako sedi i narctao sam je u poluprofilu i njenu figuru i tako... I dao sam joj taj crtež na kojem sam napisao svoj broj telefona. I onda je ona mene zvala. To je bio prvi put da sam to uradio (smeh)... Svačije pitanje je bilo koliko si to puta uradio, to da narctas neku curu pa joj daš crtež (smeh)...

Nagrada

– Na ovogodišnjem Salonu arhitekture grada Novog Sada dobio sam nagradu za izvedeni enterijer. U pitanju je stambena jedinica u ulici Aleksa Santiča, gde sam, vrativši se iz Amerike, renovirao svoj stan, uvidevši nedostatke i sagledavši mogućnosti a poučen američkim iskustvom i mnoštvom njihovih novih materijala. Jer, tek kad se tako izdvojitte, shvatite koliko bogatstvo imamo i kako je naše podneblje bogato materijalima i starim, tradicionalnim tehnikama. Jer, ceo stan je urađen s prirodnim materijalima i tradicionalnim tehnikama, naravno, profiliranim kroz dvadeset prvi vek.

Arhitektum

– U pitanju je firma koju sam otvorio i gde radim, a postoji od 2004. godine. Ime poslova. Zadolovljan sam. Upravo završavamo kuću za prijatelja, doktora u Kamenici, gore na Tatarskom brdu, i to u hipermodernom dizajnu. Autori tog projekta su kolega Saša Gačić, koji radi u Švajcarskoj, i moja malenkost. Potom, radili smo Aleksandar Adžić i ja „Jelisavetin bastion“ za prijatelja Milana Džudovića, ulazno stepenište za manastir Grgeteg...

